

# ADABAKIEN, EIBARKO KALEEN IZNEI BURUZ

Auso onen eta arrazoia, kaleen izenek zer esan ugari eman diez gure herriko idazle; batez ere euskal idazle. Badirudi gai honi buruz hainbat paper izkeria gaistea ez dela hain ekonomikoa, baita egia ere da, zentzu enskarazko aditzaritzen txotxolokerik idazten hainbat gaistean dela, «ekonomiko galarrek batera zeutzenarenak ikurrak».

Enskaraz idazten dugun eibartarrotik ez dakit inor gutxi den saltsa nonetan satrira gabe, non edo hain zeki; eta neronek ere sartu beharra del bestak baimo gaitua gaiztoa ez izatiko, eta batez ere inoia nere ituna ere erabil denza gero.

Usteketari egiten zaien eskaraz gaiztoak bat galoreta uste dut, EIBARKO KALEEN IZNEK EUSKARAZ IDATZITA AHALIK ETA AZKARRAREN IKUSTERO.

Aurreko artikuluan harriari jarraitzeko, Odile Krauseta neskatoarraxi zeugiltzat ohar egia nahiz diot, ororen artikulari. Aspalditik eibartzen gaitzen adiskideitasunagatik eibartzen arteko sustena txarrik ez dugunet gero, harriari zuen helduera diot, knopak begiratzeko dutenez pertsona emango diduztan absoluta gabe. Odilek baditu hainbeste.

Eibarko haiezzeren eta tokiz-izenen filloia bat ditu, aspalditik oztenetako nazioa. Lasiurriren arba batzuk herriatik hartuak ziren, berberak altzoi zuen herria. Melaka lan bertako, zer esanik ere ez, ustekat eti asmatuak baimo premiazkoengatik dierre agiria, agiri nazionalak behin-behin. Eta, beste salaskak gabe, gezen harria:

## 1. UNTZAGA

Maia da Odilek jasotzen duena G. Mujikaren Monografia Historica de la villa de Eibar liburuaren hirukidean: «Usaga sinesetzen 1747. urtean. Usala, libura berriaren XV. mendean hondar artebatzako agerien mintzatzen denean, Eibarren herrialdian, «Uzaga, hoy Unzaga» jartzear du.

Gure herrian "I" eta "O" nahasten, areago "I" eta "O", ezta harritsuen. Uztala eta unzaka (tzilat, clavo) hala erabiltzen dituena, eta "O" eta "I" kontuan zer esanik ere ez dago. 1636ean jatorri agetzen zen Aldisoa (gaur "Z"kin hain itsusi idazten den Aldizka) basterik ez da. XVII. mendean Eibarren idaki siren euskarazko ordenantzen budugut bolako exemplifikurik, nabiz alde batera nahiz bestera, leitra horiek aldarterez.

Berez, tokiz-izenen ari garenean, topominaz esan nahiz diot, Quicio, ona - buho etaclar hitzak ez ditu ezer egitekorik, batez ere tokiz-izen zaharrak. Baina ala Untzak. Honigatik, Eibarren bertan arkitzen dugun agirik zaharrarenean. Eibar jehon aldia zaharrak asturiano, 1699an Uspea (gaur ondorioztatutako diktua dagonen Untzeta baserria; Astiztako Unzeta Jauregiak) zehaztutako Uspeak eta duena) eta 1690ean Untzeta (gaur Mungatzeak herriko agetzaren jaizkidea).

Horiak biziak, eta harritsuen. Untzaga untsa-tzik (tikidea) etorria. Harritsuenek hiztuenean biltzen etorriak.

Besteak Untzaga eta Untzaga bezal zatitu behar, baizik Untzaga edo Untzaga, a hizuna edo a behera diu alegia. Tokiz-izenen maiatzan handia iben -aga-atzizki delako (Untza-aga). Eta Euskal-Herriko topominetan lege hau horrela delarik, Azkuaren hiztagtan -aga- iben behetshekoak, eta ez -ga.

## 2. TXURIKO

Txurio, lehen, izena zela eta gero deitura bihurtu deta, zioen Lasauniek. Hori hola dela bista dago Garcia Larrazeta eta Zierdiaren narratzen hasten. Galera, inork, persona berriko agetzen da batean Ezin, urengoz Txuri eta beste batzuentzat Txuri.

XVII. mendeanen baskerazko Juan Zuri eta Juan Gorostiza eibartarrak, agerri dago Gorostizako deitura mela eta Juan Zuri leku bikotea.

Zuri edo Juan Zuri izenaren tipigarri (diminutivo) da Txurio, apuratu ditudan nafarren agetzien arkitzen denetza. Baina zertako joan urrenik? Joakin Txaxkin zen gure gurasoentzat, Domíkua, Domík (Domínguez) izena gero daturik Txosnia (XV. mendean Biakaldeko baseren Txomin izenez). Tso, hutsik erabiltzen hadaguki, mudikantzek Txomin -txo-atzizkia zer esanik ez dago. Ba, atzikiz ordena zurizki bensila erabiltzea basterik edo da Txaurileren kasuan.

Galerena, 1484ko Mondragoneko errekefan parte harria zuten gombarren artean Txurio Erreko omilarria eta Lopez de Zuri, eta bere bi semeak Martín Zuri eta Joan Zuri agetzak. Juan Karlos Gerrak Ofizializan. Y Gambonibus, Roj de banderolaz zizcon-en dakerarenez.

Personen izenes edo deituraren sortu diren tokiz-izenen burus aski dugu. Laiz Mitxelaren Apellidos vizconen-hiztunera lizentziazkoak. Lan hera «Amanteñil» argitaldarraren Diccionario Encyclopédico Vasco (Encyclopédia General Ilustrada del País Vasco) dekadeanen III. tomoan «Amanteñil» hitzean ikurrik genezake. Kontu hontax, bertatik basa-skitziak zer esanik ez dago. Ba, atzikiz ordena zurizki bensila erabiltzea basterik edo da Txaurileren kasuan.

Baina, adibidezko jatetxe, hortan ere ez dugu etxetako urrutitarratik beharrik. Nafarreko basen Eibarren XVI. mendeanen bikeratzen. Urbanismo, 1853an eraguzien zen (Urban-eneak, adizarrak), Lopezenezko Txonina eragutu doa. Txozinekumea edo Txozingona (de Joaquín) eta Perraneneko (de Fernando) Urkia hera, es hain altzaina. Urkia zen.

Eusanak esan, esatekorria gelditzen zaigu gure herriko kaleen izenak beren era jatorriera ihus arte.

JUAN SAN MARTIN

## MITXELENA

### ORDULARI ETA BITXITEGIA

Dei honi jorratutu batzatu zure erliebas KANARIAS bertan baioko merkeago eroalko duzu

ONDABRASI

## ERLOJU ETA BITXITEGIA

*Eduardo Chopeitia*

## LIBURUAK & C.

### «Goiko Kale» edo beste denbora galduaren billaketa

Aniel Lertxundi

#### GOIKO KALE



Intat dato eta argitason bat bateria. Historia baten hastapena da; historia gizartetua eta era berean pertsonal baten, bildintzaeng eta mugonen gizetek boren suarentzia beretik bertan dientzak.

Olar bezala, biler beharrerako zin bida eta tematika berri bau haukutzarrerakoak. Lertxundik osasunaren batzuk egin zituen. Berak ilustratzen eta bilatzera sorkor eta kritikak izan deditzu, berri buruz, gure buruz erlantzuk adin gabe. Ironia beltza gauza pureza-kutsua ilustratzen ditzak. Ez ditzak.

Ela bikiatua, ikuskerak adierazgarriko zista dakin. Lertxundik nobelo berri eta giztiz intxasunari hoztzen liburuaren etako zineman agertzen diren hitz hauskartei nahi ditu.

«Nobelagilea, poeta baten eginkizunak garantziaren eta, «gauza»en oritzapena denboran zehar-dortezetan datza. Era oritzapena dordezena, askotan, oritzapeneren irudimena sortzalearen bitatzeko bizi berri bat moditatezian izan hizteko.

Haurtzaroak tintzen gaitu, izaten illurritzen; gure norrtasunea egiten hasi eta urruko haro hartzatik, nolpoink, sensibilitate min-duraren uhinaren bitartez aspaldiko ohartzunak helzen zailkiztu. Txunditua geratzen gara. «Denborra gauza bilakatu»: hori behar behereko prezioa bilatzaten zeltu, pre-misa onizentzua.

Ela oritzapen hasten gara. Gure izotzaren zerrendak argitu nahi gertu; ez dugu lortuko. Haurtzaroan ilurritzen gertutako berrogeko ikusten. Joxean urruko distira bat: nostalgia, urruko distira bat, haserre bat, ilustrazio bat oinarriak, hori berri surpegiko keinu misterioigerri hori.

Pilatzen joan den urak edo da hondoa ikusten iztutu. Beima oritzapen hasten gara, bilatzentzat, amesten; hau etenkorra hizkuntza nahiak.

Eta nobela bat sortzen da.

XABIER LETE-TXUNDI.

Nobela - GERO liburu sorta.

## Larraburu, Lexoti ta Balentin bertsolariak



geldi daudeneñik ez dakit baina gabilitzuen bizi gara.

Legor Zurgo beldor zaro zu ilko oto zaigun Uskare,

dabilben arte ez dago illik

atzen segun plazara.

Badirudi, bai, bertsot hoztzen Lekotik Detxepetarrak «Jalgi adi plazara» sonatuta errepikatzen dator kigula, eta, bide batzera. Mechedo poetari berriari «ildur bertsolari», eta gaur eguneko hainbat sasi-inktelektua -bestetutik- — murrira hartzilea.

Dilogun, azenken, ikuskeriek hasipilrik iraun ez ditzan, «Lexoti», gaur eguneko «Lexoti» ber- tsolariaren aitonaz dugun, eta «Xenpelar»ek bertsot bideratzen errepaten dien beste «Lexoti» haren sendiko, seguru asko:

Pandurierako onak  
memoriak eria,  
Lexotik hiztun dugu  
zenbitz umore.

Ezolean modutan, hona Alia Zabala-herren hoztzen liburuaren interesgarri bat. Nolbiztut esanda da que tolosarrak, gaix egun ez dugula bertsolariaren erabakito kondairak buruztuak nahihoi azarraren, Beharko dogu, harian harian, han-hamarrak, sakabaturak dugun, hainbat bertsolarien biltza aztertu eta azaguatu, bai eta batez zein besteren alhabik eta bertsot gishien bildu ere.

Biltze eta nolizate lan hoztzen dator kigula. AUSPOA 115-garen ale hain eta, segurrik, Izango du zatikako jaunaren, bertsolariazko aurotu ezinako iturri joxean bait da betidanik. Hala jorratzen baizka gureton onetan. Luis A. Aranberri

-Lexoti- Bergaran zinako batean,

Etorri inguruko batek alferrik zit-

u, nonbadit, hainbatzeta inti eta ixti-

di esan omen zion; ondo zola, ba-

, aukarrenetan alde salatzera, baita be-

harreko gomuena lehenbezi, galditu-

ko lega zaharrak berriro etxera.

Aismo horretan smalitx bide-

zun bildikarrenak berriro:

Lengo lejigak ekarri-espazodugaz

igo yako Euskeria.

Eta olratzarrak erantzun:

Gau goiztelan Olartzen eta arratsaldian Bergara...